

Compendium Vitae P. Joannis Poszakowski

Publikuojamo perrašo pagrindas – Archivum Romanum Societatis Iesu (toliau: ARSI) saugomas tekstas¹. Taip pat naudotasi daug vėlesne, greičiausiai XIX a., to paties ARSI teksto kopija, pridėta prie Jono Pašakauskio veikalo *De viris illustribus Provinciae Lithuaniae* (toliau: *De viris*), kurio originalas dabar saugomas Krokuvos Jėzaus Draugijos archyve². Būtent šios kopijos skirtumai nuo ARSI (taip pat ir perrašymo klaidos) publikuojant pateikiami išnašose (niekaip kitaip nežymint jų šaltinio).

Skyryba redaguota labai mažai. Labai retais atvejais atsižvelgiama į Pašakauskio *De viris* kopiją. Antai ten tekstas dėl aiškumo ir lengvesnio suvokimo skaidomas pastraipomis, tuo pasinaudota ir šioje publikacijoje. Kitas neesminis dalykas – didžiųjų raidžių rašyba, – kuri, kaip būdinga XVIII a. tekstams, šio šaltinio tekste labai mėgstama. Ji iš dalies norminta ir standartizuota. Pastebėtina, kad rašyba iš didžiosios raidės labai redukuota jau prie Pašakauskio *De viris* pridėtoje kopijoje. Vis dėlto publikacijoje šie rašybos

---

¹ ARSI Lit. 65: Necrologi, p. 381–387. Čia Pašakauskio gyvenimo aprašymas įsiterpęs tarp kitų tuo metu Nesvyžiuje mirusiųjų jėzuitų gyvenimų. „Compendium vitarum defunctorum in Collegio Nesvisiensi“ grupę sudaro 7 tėvai ir broliai jėzuitai: Georgius Łukowicz scholasticus, 1757 (p. 377); P. Jacobus Kruhelski, 1756 (p. 378); coadiutor Antonius Kuszel, 1757 (p. 379); coadiutor Michael Szymanowski 1757 (p. 380); P. Christophorus Rzepnicki, 1757 (p. 380–381), P. Joannes Poszakowski, 1757 (381–387); P. Josephus Brzozowski, 1757 (p. 387–391). Plg. *Polonica w Archiwum Rzymskim Towarzystwa Jezusowego*, t. 2: *Lituania*, red. Andrzej Paweł Bieś, Ludwik Grzebień, Marek Inglot, Kraków: Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatium, Wydawnictwo WAM, 2003, p. 309.

Dėkojame Andrea Mariani, maloniai pasidalijusiam šio šaltinio kopija.

² Joannes Poszakowski, *De viris illustribus Provinciae Lithuaniae*, Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie (toliau: ATJKr), rankr. 1536, (8 nenumeruoti puslapiai, įrišti rinkinio pabaigoje; rašyta XIX a. braižu; antraštės vietoje: „P. Joannes Poszakowski, S.J.“). Naudotasi Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje saugomu originalo mikrofilmu (VUB RS, f. 83–47) ir Liudo Jovaišos daryta fotokopija.

ypatumai kai kurias atvejais perteikiami: pvz., didžiosios raidės paliekamos tokiuose galimai autoriaus pabrėžiamuose žodžiuose, kaip *Tyrocinium* ir pan., susijusiuose su nurodytomis įstaigomis, studijų dalykais etc.

Lotyniškojo originalo tekstiniai komentarai pateikiami daugiausia lotynų kalba, kiti komentarai, daugiausia istoriniai dalykiniai, – lietuviškai. Komentaruose biografiniai duomenys imti iš įvairių šaltinių, bet dažniausiai (to atskirai nenurodant) iš internete prieinamos žinių apie Lenkijos ir Lietuvos jėzuitus enciklopedijos *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy, 1564-1995*, opracował Ludwik Grzebień SJ przy współpracy zespołu jezuitów, Kraków: Wydawnictwo WAM, 1996. Internetu: <https://www.jezuici.krakow.pl/bibl/enc.htm>.

/381/

P. Joannes Poszakowski origine Litvanus³ A[nn]o 1684 Kalendis⁴ Martii in Lucem editus Parentibus cum generis nobilitate, tum Virtutum laude commendatis, in oppido secus praeterfluentem sito, Szaka dictum, in districtu Upitensi⁵, sacro fonte ablutus erat in Parecia[!]⁶ urbis Szadoviae ad Diaecesim Samogitiae jura sua referente. Duodennis ad ineunda Fidei certamina Sacro Chrismate perunctus ab Ill[ustrissimo] Nicolao Popławski Episcopo Livoniensi nomen Antonii suscepit. A teneris /382/ haud illiberali optimorum Parentum cura ad omnem pietatem formatus, tantum vixdum maturescente iudicio boni honestique concepit ardorem, ut divinare jam tum liceret eum Superum beneficio evasurum olim Genitoribus solatio, ac Ecclesiae emolumento, si (quod unum ad rem ejusmodi facere videbat[ur]) eorum commiteret[ur] fidei, a quibus litterarum praeceptiones, juxta ac vitae sanctioris exempla hauriret. Nec mora: secundo Patre omnibus large praesidiis instructus⁷ Caenam Litvaniae⁸ urbem mittit[ur] ad excolendos artium liberalium disciplinis animos. Nec contemnendam ratus hanc Parentum liberalitatem maximo adlaboravit opere, ut ejusmodi impensis fructus quoque studiorum haud impar responderet, nec multo opus erat, quo brevi ad humaniores Musas eniteret[ur]. Iamque Rhetoricae facultati navans operam de ineundo vitae statu sedulo cogitare, Deum adhibitis eam in rem Sanctorum suffragiis continuo efflagitare. Sed brevi sentiens superna se voluntate trahi in Societatem IESU, illico rem omnem communicat cum R. P. Michaeli Bukowski Superiore Residentiae Caunensis, qui tum forte illi a Confessionibus erat. Nec infeliciter res cecidit. Delata quippe ardente P. Joannis petitione ad R. P. Jacobum Hladowicki penes quem summa Provinciae Litvanae⁹ fuerat, adnitente vel maxime pro pio juvenis desiderio R. P. Casimiro Bielski Praeposito Domus Professae Vilnen[sis]¹⁰ nostro Ordini non invitis Parentibus adscriptus est.

Anno itaque 1700 12 Kalendas¹¹ Aug[usti] Vilnae Tyrocinium nostrae Societatis iniit. Rectorem ac Tyronum Praefectum sortitus R. P. Joannem

³ Lithuanus

⁴ Kalendis

⁵ err. Cepitensi

⁶ paraecia

⁷ instructus praesidiis

⁸ Lithuaniae

⁹ Lithvanae

¹⁰ Vilnensi

¹¹ XII Calend[as]

Lukaszewicz¹², Socios in annum 1-mum ab ejus ingressu P. Thomam Łacki¹³, in alterum P. Adalbertum Dziewiszewski, quorum consilio ad omnes suas actiones utens, tantum incrementi caepit in religiosa disciplina, ut nemo in custodiendis legibus illo exactior, in exequendis Superiorum praeceptis promptior videret[ur]. Exacto vixdum 1-mo¹⁴ sui Tyrocinii anno (sancto, quo erat in DEUM apprime animatus¹⁵) praeproperae voluntatis studio impulsus, facta sibi copia a R. P. Tobia Arent¹⁶ rerum in Provincia Litvana potiente, ternum votum privatim nuncupavit, quam nuncupationem elapso Tyrocinii biennio, Anno scilicet 1702 Decimo Kalendas Aug[usti]¹⁷ usitato nostri ordinis more denuo praestitit.

His ita feliciter jactis vitae religiosae fundamentis /383/ Nesvisii operam dare jubet[ur]¹⁸ P. Michaele Suffczyński Rhetoricae ac Oratoriae artis Magistro. Qui cum in sequentem annum Vilnam e[st] evocatus, ibiq[ue] ejusdem in Philosophico studio usus institutionibus. Decurso Philosophiae triennio ad erudiendos in Gymnasio Vilnensi juvenum animos translatus est P. Joannes, probabat[ur]¹⁹ omnibus accurata sui muneris exactio, maximaq[ue] sui Ordinis commendatione per classes inferiores gradiendo, non minore quoque laude altiore humanitatis scholam probatis institutionibus rexit, eratque id omne temporis, quo Praeceptorem egit diligentissimum ad An[num] 1710. Defunctus hoc uno, e praecipuis nostri Ordinis, munere, omne studium ad rerum Divinar[um]²⁰ scientiam, Theologiam appulit, Lukiscis 1-mum²¹; inde Dworzyscios paulo post excedere jussus, eo, quod contagiosa lues omnem longe lateque Vilnam invaserat. Hinc sedata strage pestifera A[nn]o 1711 exeunte Januario iterum redux in urbem incaeptum discendi studium naviter persecutus est.

¹² Lukaszewicz

¹³ Lacki

¹⁴ primo

¹⁵ in Deum animatus

¹⁶ Arendt

¹⁷ Kalendas Augusti

¹⁸ jubet

Atrodo, tokia vieta patvirtina, kad nuorašas darytas iš teksto, visiškai sutampančio su ARSI variantu, nes viena iš jo rašto ypatybių yra visur pilnai nerašoma ir labai neaiškiai žymima (žemyn nutęsiant „t“ raidės apatinę dalį) pasyvo galūnė „-tur“, kurios šioje vietoje perrašinėtojas nepastebėjo ir neišskleidė, palikdamas aktyvo formą „jubet“, čia netinkančią pagal prasmę.

¹⁹ P. Joannes. Probabatur

²⁰ divinarum rerum

²¹ primum

Anno aetatis suae 29, 12 Kalendas Iunii²² ab Ill[ustrissimo] Constantino Brzostowski Episcopo Vilnensi, sacerdotio est initiatus²³ una cum P[atribus] Antonio Misztolt, Ludovico Sokulski, Boguslao Gizbert, Antonio Czerniecki, aliisque geminis Philippo Giedrowicz et Joanne Dąbrowski e Domo 1mae et 2dae Probationis, dieque Christo in Caelos ascendenti sacra 1mam²⁴ DEO hostiam litavit. Jamque vergente studii Theologici quadriennio, publico in consessu totius Universitatis academicae, juxta ac Doctissimorum Religiosorum²⁵ contra impugnatores P[atres] Ordinis Minorum tueri sententias sacras jubebat[ur].²⁶ Hac aliquando tempestate, Diis bene volentibus, emersus, vela quieti concessit. Nec diu tamen: mox insequentibus anni 1714 et 1715 uberimum illius industriae campum in gymnasiis nostris aperuerunt. Illo enim Anno Magistrum egit Rhetorices ac Poeseos Caunae, hoc solius Rhetorices²⁷ Crozis²⁸. Unde postea excedere iussus Nesvisium ad restaurandam²⁹ (ut mos fert Societatis) animi pietatem usitatis S[anti] P[atris] N[ostri] Exercitationibus in Domo 3tae Probationis. Indeque circa anni dimidium Caunam movit mandato sibi sacri Praeconis munere³⁰ eodem loci gerendum. Succedente tandem An[no] 1717 publica Professione 4 Vota emisit 18 Kalendas 7bris³¹ ³²rem Divinam faciente R. P. Antonio Szyrma Provinciae Praeside. Cujus Professionis nullo extante exemplari in Archivo Provinciae, requisitus A[nn]o 1756 P. Joannes illud transmittendum cura-/384/vit, hac totidem verbis facta inscriptione: [„]Hanc chartam testem Professionis meae, factae ante 39 annos, mitto ad Archivum Provinciae ad requisitionem ejus Praesidis, scriptam

²² 12 Cal[endas] Junii

²³ Porro omissio tribus punctis in textu notata horum verborum: „una cum P[atribus] Antonio Misztolt, Ludovico Sokulski, Boguslao Gizbert, Antonio Czerniecki, aliisque geminis Philippo Giedrowicz et Joanne Dąbrowski e Domo 1mae et 2dae Probationis“

²⁴ primam

²⁵ doctissimorum theologorum

²⁶ Porro omissio, tribus punctis in textu notata, horum verborum: „Hac aliquando tempestate, Diis bene volentibus, emersus, vela quieti concessit. Nec diu tamen.“

²⁷ rhetoricae

²⁸ Crozis

²⁹ Porro omissio tribus punctis notata horum verborum: „ut mos fert Societatis“

³⁰ Porro omissio duobus punctis notata horum verborum: „eodem loci gerendum“

³¹ Sept[embris]

³² Porro omissio, tribus punctis in textu notata, horum verborum: „rem Divinam faciente R. P. Antonio Szyrma Provinciae Praeside“

Nesvisii, in Monte Archangelico die 29³³ Augusti, scilicet Festo Decollationis S. Indigetis mei et Patroni D. Joannis Baptistae. Quam millies milliesque renovo et ratifico, infinitas D. O. M. persolvens pro ea gratias. Joannes Antonius Poszowski, minimus et indignissimus S. Matris Societatis Filius m[anu] p[ropria“].

Deinceps triennium docendae Philosophiae Nostros³⁴ in Academia Vilnensi impendit³⁵, discipulos nactus: Josephum Stosicki, Leonem Szczuka, Paulum Stryieński, Antonium Tyzenhauz, Martinum Zaluski, Franciscum Srebnicki, Alexandrum Rudnicki. Exantlato cursu Philosophico jam Ministerum egit, unaque Praefectum Scholar[um] Superior[um] Nesvisii Anno 1721; jam ab Anno 1722 Institutorem septennis Cels[issimi] principis Hieronymi Radziwiłł Filii Cancellarii M. D. L.³⁶ hodie Vexilliferi M. D. L. Anno demum 1735 11 Calendas Maii summa Collegii Slucensis delata est ad P. Joannem, nec multo post, exacto regiminis triennio eodem loci, Collegium quoque Nesvisiense regendum suscepit, effusa in omnes Charitate, ac diligentissima legum religiosarum custodia. Defunctus hac regendi provincia Anno 1742 secessit in Montem S. Michaelis ibique Praefectum Spiritus agens, plurimum Spiritualis lucri in animabus comparavit, in expiandis quippe paenitentium noxis, in praeparandis ad mortem sancte oppetendam aegrotis, in faciendis piis ad Populum exhortationibus³⁷, maximo adlaboravit opere.

Praeterea otium omne, si quod habuit scriptioni ³⁸librorum infra recensendorum studiosissime impendit. Anno 1756 a Lutheri secta Ecclesiae Catholicae vindicavit D. Carolum Petersohn³⁹ Pomeranum v[ice]colonellum⁴⁰ equitum M. D. L. Eodem pariter anno cum ob gradus Templi S. Michaelis per aetatem illi ascensu difficiles, tum ut pacatae vitae obitum praemeditaret[ur], ⁴¹collectis eum in finem 22 regulis ex solitudine P[atris] Hectorei in Collegio manere

³³ 29^a Aug[usti]

³⁴ NN.

³⁵ Porro omissio, tribus punctis in textu notata, horum verborum: „discipulos nactus: Josephum Stosicki, Leonem Szczuka, Paulum Stryieński, Antonium Tyzenhauz, Martinum Zaluski, Franciscum Srebnicki, Alexandrum Rudnicki.“

³⁶ Super abbreviationem M. D. L. expliciter scriptum: „(Magni Ducatus Lithuan[iae])“.

³⁷ adhortationibus

³⁸ Porro omissio sine nota facta horum verborum: „librorum infra recensendorum“.

³⁹ Petersohn

⁴⁰ V. Colonellum

⁴¹ Porro omissio, tribus punctis in textu notata, horum verborum: „collectis eum in finem 22 regulis ex solitudine P. Hectorei“.

optavit, factaque sibi copia locum mutavit. Non multo abhinc subita vis morbi omnem ei valetudinem eripuit, vitamque fatiscentem sexto demum aegritudinis mense 3tio Nonas Junii An[ni] 1757 septuagenario major DEO reddidit.

/385/ Desideravimus profecto Virum Virtutum ac doctrinae Laude clarissimum ornatissimumque. Quantum Paupertatis studio afficeret[ur], cuivis Conclave eius invisenti manifeste occurrebat. Praeter effigies quasdam S[anctorum], cistulam conservandis scriptis accomodatam, nihil conspiciebat[ur]. Vidisses eum nihil in usum unquam admittere, nisi ipsa quasi necessitate compellente. Majore longe voluntate ferebat[ur] in Angelicam mentis et corporis castimoniam; dum vixit, integerrime vixit, id quod quidam e P[atribus] nostris apud quem P. Joannes pro Sacro Tribunali totius Vitae anteaetate noxas deposuit, interposita fide sua luculentissime asseruit. Superiorum mandata non aliter, ac certissimam Divinae voluntatis regulam sequebat[ur]; quamcunque ei provinciam imponerent, suscepit, quamque susceperat, non infausto exitu superavit. Non minorem his omnibus conjunxit animi demissionem, ut mirum plane dictu sit, a Viro, tantae ob insignem eruditionem gravitatis, tum tantae, ac tam provecatae aetatis neminem ad obsequia et officia privata admissum; ipse stratum componere, ipse, suismet manibus conclave everrere⁴², sordes pavimentorum eliminare. Eo etiam tempore, quo remittente paulo vi morbi, vix pedibus insisteret, obambulantem, aegerrime licet, intra sui conclavis parietes nemo vidit aliter, quam vehiculo⁴³ setoso nixum, quid quid conspurcatum offenderet, deterisit diligenter.

Tantum erat animatus in omnes, ut in sui amorem singulos raperet, quidquid aut dictum, aut gestum bene a quopiam videret, mirabili sermonis suavitate depraedicabat, novis stimulis ad celsiora audenda, praesertim juniorum animos, provocando. Neminem suam deposcentem operam dimisit frustratum,

---

⁴² Porro omissio, tribus punctis in textu notata, horum verborum: „sordes pavimentorum eliminare“

⁴³ Sic in ambobus manuscriptis. Probabiliter err. pro „verriculo“ sive „everriculo“.

Jei abiem atvejais suklysta perrašant (vietoj *verriculo* perrašyta *vehiculo*), ši vieta rodo, jog buvo dar ankstesnis, pirminis nuorašas arba protografas, iš kurio parengta kopija, dabar esanti ARSI, ir šios publikacijos pagrindas. *De viris* esanti teksto kopija daryta (tai dar patvirtina ir prierišas pabaigoje) iš ARSI saugomo teksto. O tekstas, kuris sąlyginai vadinamas protografu, turbūt buvo nekrologo tekstas, kuris likdavo ten, kur buvo parašytas, t. y. namuose, kuriuose (ar kuriems priklausydamos) jėzuitas mirdavo, šiuo atveju – Nesvyžiaus jėzuitų kolegijoje.

humanitate singulis ac mirifica dilectionis suavitate aditum aperuit. Nec id quoque deerat, quod Viri optimi fortitudinem ac patientiam palam faceret, extremo potissimum morbi tempore, quo inter continuas molestias ac dolores, pias, quae illi memoria recurrerent, miscebat preces cum lachrymis⁴⁴, alioquin videre erat aequum eum semper animum praeseferre, vultu quandam hilaritatem portendere, perinde, ac si nihil aequae in deliciis haberet, quam cum adversis conflictari. Ac quantumvis postrema morbi tempestate omnem suam scientiam, eam in ignorantiam redactam videret, ut vix inter unius literae⁴⁵ apicem discerneret, calamitosam hanc rerum vicem non tantum non est miseratus, ut etiam saepe, in memoriam tantae jacturae regressus, blande subridens dictitaret: DEUS nobis haec /386/ otia fecit, sit nomen Domini benedictum.⁴⁶ Postremo accedente ad morbi praesentis dolores violenta nervorum convulsione, cum singuli lecto circumfusi tam atroci spectaculo commoverent[ur], ipse mirabili fortitudine nec sonum, nec gemitum edidit ullum, ad ultimum usque vitae halitum. Quo tandem in Caelites erat animatus studio?⁴⁷ Augustissimam imprimis DEI Parentem eximio prosequerat[ur] cultu; unde vidisses eum aestivo tempore diligentissimum in emendicandis et colligendis flosculis, quos arae illius inserebat maximum in ornamentum. Sanctorum e numero plurimos sibi Patronos elegerat, eosque in dies statutis precessionibus venerari consuevit, unam tamen praeter caeteris S. Caeciliam impensius coluit. Demum ut totus ore ac vita Divinam gloriam spirabat, ita eam eruditissimis juxta ac sanctissimis scripturam monumentis, a media, ac extrema quam vixit, aetate, in omnes transfundere est conatus. Qua in re quantus illius labor fuerit, vide iis[!]⁴⁸ quisque e subjicienda nunc serie Librorum, qui ejus nomine sunt inscripti, ac publici juris facti:
⁴⁹An. 1739 Doctrina Dissidentium collata cum doctrina Veteris Ecclesiae.

⁴⁴ lacrymis

⁴⁵ literae unius

⁴⁶ benedictum!

⁴⁷ studio!

⁴⁸ videsis[!]. Sic transcriptus locus erroneus copiae originalis Romanae (ARSI). Pro *viderit?*

⁴⁹ Porro omissio magna, verborum 263 circa – usque ad verba „Fastos minores nostrae Societatis“; omissio haec initio tribus et in fine quattuor punctis consignata, inter quos nota inserta: „Cf. indicem hunc apud PP. de Backer aut Sommervogel.“

Ši perrašinėtojo pastaba nurodo į kapitalinį Jėzaus Draugijos bibliografijos veikalą. Jau 1858 m. leidime randame 25-ias „lietuvių jėzuito“ Pašakauskio publikacijų pozicijas: *Bib-*

An. 1736 Vox boni Pastoris impugnans sectas omnes. An. 1737. Divisio Lucis a tenebris de SS. Eucharistia. Eodem: Firmamentum veritatis de invocatione S[anctorum] et Purgatorio. A[nn]o 1738: Liliū inter spinas. Doctrina de justificatione. A[nn]o 1740: Calendarium majus, seu Ephemerides S[oc]c[ie] t[al]tis, eodem de Ecclesia, et ejus Capite. An. 1752 Conciones cum Cathenchismo V.⁵⁰ Bellarmini. A[nn]o 1754 Antidotum contra antidotum. A[nn]o 1742 Confessio Fidei Protestantium contraria Evangelio. A[nn]o 1742. Historia Calvinismi. A[nn]o 1748 Historia de praetensa reformatione Ecclesiae Anglicanae. A[nn]o 1749 Historia confaederati Belgii ex P. Famiano Strada. A[nn]o 1745 Zohar seu Lumen ad illuminationem Iudeorum. A[nn]o 1755 Absurda Jansenistica e Gallico in Latinum conversa. Iter ad Caelum ab Ascetis commonstratum. Vita S. Isidori cum fraternitate pro Ruricolis. Refutatio pestilentissimi libelli circa A[nn]o 1748. Grammatica Alvari elucidata circa A[nn]o 1753. Cathalogus Scriptorum in Provincia Litvana A. 1754. Historia a Condito Orbe ad mortem Josephi Patriarchae e Gallico Latine reddita P. Busieres. Epitome Historiae Russicae. Vita Nicolai Radziwiłł, vulgo Sierotka. Descriptio Episcoporum Vilmensis, Samogitiensis, Livoniensis, et Smolenscensis. Incitatio ad amorem D. IESU et S[anctis]simae DEI Parentis. Conciones 8 Litvanicae. Doctrina Theologica de Subditis in regno nostro. Historia de exordio

---

liothèque des écrivains de la Compagnie de Jésus ou, Notices bibliographiques, par Augustin et Alois de Backer, Liège: Imprimerie de L. Grandmont-Donders, 1858, t. 4, p. 591–596. (Internet: <https://books.google.lt/books?id=t29oAAAACAAJ&printsec>).

Gali būti, kad pastaba nurodo būtent į šį minėtų bibliografų parengtą leidimą. Tokiu atveju turime konstatuoti, kad prie *De viris* pridėta kopija iš ARSI buvo padaryta po 1858 m.

Tačiau negalime būti visai tikri, kad tai ne dar vėlesnis 1895 m. išėjęs ir papildytas jėzuitų bibliografijos 6 tomas, kuriame dar išsamiau pateikti duomenys apie Pašakauskio veikalus (28 knygų pozicijos ir kt.):

[Carlos Sommervogel], *Bibliothèque de la compagnie de Jésus. Première partie: bibliographie, par les Pères Augustin et Aloys de Backer [...]*. Nouvelle édition par Carlos Sommevogel, S. J., Bruxelles: Oscar Shepens–Paris: Alphonse Picard, 1895, t. 6, skil. 1100–1109. (Internet: <https://books.google.lt/books?id=CmtLx8UtrskC&source>). P. 1109 Sommervogelis medžiagą papildė labai įdomia informacija, kad tuo metu *De viris* autografas buvo jėzuitų namų archyve Paryžiuje (Rue de Sévres, 35), kad apie jį nežinojo bibliografai Browns ir de Backeris. Toliau Sommervogelis pagal *De viris* nurodo tris Pašakauskio rankraštinų veikalų pozicijas. Gal jis naudojosi tuomet prie *De viris* buvusiu Pašakauskio gyvenimo aprašymu? To Sommervogelis nenurodo ir veikalų apibūdinimas skiriasi nuo *Compendium*. Tačiau tai vertinga medžiaga toliau tiriant tiek *De viris* likimą, tiek Pašakauskio *Compendium* atsiradimą prie *De viris* rankraščio.

⁵⁰ V. pro Venerabilis?

Romanorum. Compendium Historiae de bello Sancto. Synopsis Historiae de Luthe-/387/ranismo, Calvinismo, Zoharu, ac aliarum Controversiarum, Genealogia Xiążąt Radziwiłłow aż do Janusza, Karola, y dwuch Siostr. Praeterea varios rerum curiosarum fastos ad eruditionem Juventutis edidit ab anno 1735 in an[um] usque 1749. Summam nempe Caesar[um], seu Imperator[um] Orientalium et Occidentalium. Calendarium Historico politicum in An[um] 1739 Seriem Imperatorum Romanorum. Successionem Regum Italiae. Successionem Regum Christianorum. Seriem 12 Imperatorum. Fastos minores nostrae Societatis. ⁵¹Postremo denique Societatem IESU Litvanam⁵², vitas nostrorum sanctitate celebriorum complectentem a condita Provincia, typis parabat, nihilque ad opus conficiendum praeter ultimam illi manum appendendam desiderabatur⁵³; cum ecce tibi invido praeventus morbo ante vivere desiit, quam viverent tot alii, quos voluit, in legentium animis.

Ob haec insignia scriptorum monumenta, quibus D.O.M. gloriam quaqua-
versum diffundebat, difficile est dictu, quam sibi famam conciliaret, qua auctoritate polleret, non apud quoscumque modo, sed apud Praesules plurimos ac Ecclesiae Antistites ⁵⁴Illustrissimos Michaellem Zienkowitz, Antonium Dębowski, Franciscum Kobielski, Josephum Sapieha, Josephum Załuski Regni Referendarium Martinum Plocensem Suffraganeum Lucens[em?]⁵⁵ etc.[?]⁵⁶ suum olim Discipulum, quibus potissimum opera sua inscripsit. Nec minore prolixae voluntatis studio Institutorem olim suum prosequerat Cels[issimus] Princeps Hieronymus Radziwiłł Vexillifer M. D. L. cujus argumento sunt, cum

⁵¹ Verba „Societatem IESU Lithuanam, Vitas nostrorum sanctitate celebriorum complectentem a condita Provincia“ linea subter notata sunt.

⁵² Lithuanam

⁵³ Tai veikalas *De viris illustribus Provinciae Lithuaniae*, likęs rankraštyje, prie kurio ir pridėtas čia publikuojamo nekrologo vėlesnysis nuorašas.

⁵⁴ Porro omissio magna, verborum 77 circa, tribus punctis consignata, – usque ad verba „Itaque eo fati concedente“

⁵⁵ Pro *Slucensem?* Sc. *Slucensem discipulum?* Tačiau toks neaiškiaus užrašymo perskaitymas netinka pagal prasmę, nes, kaip minima aukščiau, Zaluskiui Pašakauskis dėstė ne Slucke, o Vilniuje mokė „mūsiškius filosofijos“, kai tuo metu, t.y. 1718–1721 m., Zaluskis mokėsi Vilniaus akademijoje.

Galvojant, koks čia galėtų būti žodis, galima prisiminti, kad Zaluskis buvo titulinis Draso vyskupas (*episcopus Drasensis*, kaip tuo metu rašyta ir: *Dresnensis*, *Dresdensis*; lenk.: *biskup draceński*), bet šis žodis lyg ir netinka pagal rašybą.

⁵⁶ Hucusque supra lineam inserta sunt haec verba: „Martinum Plocensem Suffraganeum Lucens[em?] etc.[?]“

Literarum paginae A[nn]o 1751 ad P. Joannem exaratae, in quibus eum ut Patrem suum colit amantissimum; tum illa humanitas, qua Nesvisium Profectus, patrem suum postremo jam morbo laborantem benigne invisit. Itaque eo fati concedente, Virum desideravimus, qui universum ordinem insigni meritor[um] auxit cumulo, quique ornamenta laudum in universam Provinciam derivavit maxima, cui nihil deerat, praeterquam quod vita illi deesset longior.⁵⁷

---

⁵⁷ Adscriptio in fine: „Ex Necrol. Seu Summar. Vit. defunctor. Provinc. Lithuan. t. 5, 1746–1769. Archiv. S. J.“

Šitoks įrašas teksto pabaigoje rodo, kad Pašakauskio trumpasis gyvenimo aprašymas (nekrologas) nurašytas ir pridėtas jo veikalo *De viris* pradžioje ne iš karto ar nedaug laiko tepraėjus po Pašakauskio mirties, o daug vėliau, nes darytas iš ARSI saugomo nekrologų teksto – to, kurio transkripciją čia ir publikuojame. Žr. „Lith. 65. Necrologi Provinciae Lituaniae V, 1746–1769“, in: *Polonica w Archiwum Rzymskim Towarzystwa Jezusowego*, t. 2: *Lituania*, p. 309: „Poszakowski Joannes P., 1757, p. 381–387“.

T. Jonas Pašakauskis, lietuvių kilmės, pasaulį išvydo 1684 metais per kovo kalendas⁵⁸, gimęs tėvams, pasižymėjusiems ir giminės kilme, ir pagirtinomis dorybėmis, miestelyje, esančiame prie pratekančio upelio, vadinamo Šaka⁵⁹, šventuoju Krikštu nuplautas buvo Šeduvos miesto parapijoje, kuri priklauso Žemaitijos vyskupijai. Dvylikametis, tikėjimo kovų pradžia Šventuoju krizmos aliejumi pateptas šviesiausiojo Livonijos vyskupo Mikalojaus Poplavskio⁶⁰, gavo Antano vardą. Nuo mažų metų kilniu gerųjų tėvų rūpesčiu išsiugdęs visokeriopą maldingumą, dar vos bręstant mąstymui taip užsidegė siekti to, kas gera ir garbinga, kad jau tuomet galima buvo numatyti, jog, iš Dangaus malonės, kada nors taps paguoda gimdytojams ir bus naudingas Bažnyčiai, jei bus patikėtas (nes buvo matyti, kad tai vienintelis veiksmingas kelias link tokio tikslo) globai tų, iš kurių galėtų semtis mokslinių žinių, o kartu ir šventesnio gyvenimo pavyzdžių⁶¹. Nėra ko delsti: pritariančio tėvo apščiai viskuo aprūpintas, siunčiamas į Lietuvos miestą Kauną, kad dvasią išlavintų laisvųjų menų studijomis. Manydamas, kad šis tėvų dosnumas yra didžiai gerbtinas, su didžiausiomis pastangomis darbavosi, kad tokias išlaidas kuo geriau atitiktų ir mokymosi vaisiai. Ir jau retorikos skyriuje stropiai darbuodamasis uoliai

⁵⁸ T. y. kovo 1 d. Nors tai gali būti ne gimimo, o krikšto data (nes būtent ši atsispindėdavo parapinės metrikos įrašė); galėjo būti pakrikštytas ir pačią gimimo dieną, ir viena kita diena vėliau, kaip įprastai buvo daroma. Tad net jei kovo 1 nėra tiksliai gimimo diena (kurią galėjo žinoti iš tėvų ir pan.), tikroji nuo jos nedaug tegali būti nutolusi.

⁵⁹ Šaka yra 16 km upelė Radviliškio ir Pakruojo rajone, kairysis Daugyvenės upės intakas. „Miestelio“ (*oppidum*), kurio pavadinimas sietųsi su „Šaka“ tose apylinkėse nerasime. (Panašaus pavadinimo Šakiai, apie kuriuos galima būtų pagalvoti, yra visai kitoje Lietuvos vietoje, pietvakariuose, dab. Marijampolės apskrityje, ir ten nėra jokios Šakos upės, apie kurią čia tekste labai aiškiai sakoma.) Galima spėti, kad gal prie Šakos buvo šeimos valdomas dvarelis ar kaimas tokiu pavadinimu, kurį Nesvyžiuje rašęs nekrologo autorius, neturėdamas detalių ir tikslios informacijos, „sukilnino“ iki miestelio. Šiuo metu prie Šakos įsikūrę kaimai: Radviloniai, Šileikoniai, Alksniupiai, Naujasodis, Sliekiai, Litkūnai, Plaučiškiai.

Į šias aplinkybes neatkreipiamas dėmesys ir gimimo vieta iki šiol netiksliai įvardijama daugumoje mokslinių tekstų. Tačiau Bronisławas Natońskis *Lenkų biografinio žodyno* straipsnyje teisingai pabrėžia, jog gimimo vieta prie Šakos upės tiksliai nežinoma, bet ji priklausė Šeduvos parapijai. Bronisław Natoński, „Poszakowski Jan Antoni (1684–1757)“, *Polski Słownik Biograficzny*, Wrocław et al.: Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1983, t. 27, p. 704.

⁶⁰ Mikalojus Poplavskis (Mikołaj Popławski, 1636–1711) buvo Livonijos vyskupu nuo 1685 m.

⁶¹ Taip apibūdinami jėzuitai ir jų mokyklos.

svarstė, kokios padėties siekti gyvenime, prašydamas šventųjų pagalbos šiuo tikslu nuolatos meldė Dievą. Bet netrukus, jausdamas, kad Aukštybių valia yra traukiamas į Jėzaus Draugiją, ten visą reikalą praneša gerb. t. Mykolui Bukovskiui, Kauno rezidencijos vyresniajam, kuris tuomet taip sutapus buvo jo nuodėmklausys. Dalykas susiklostė labai sėkmingai. Mat karštą t. Jono prašymą perdavus gerb. t. Jokūbui Hladovickiui⁶², kuriam priklausė aukščiausia Lietuvos provincijos valdžia, taip pat maldingo jaunuolio troškimą labai parėmus gerb. t. Kazimierui Bielskiui, Vilniaus profesų namų vyresniajam, tėvams pritariant buvo priimtas į mūsų ordiną.

Taigi 1700 metų 12 dieną prieš rugpjūčio kalendas⁶³ įstojo į mūsų Draugijos naujokyną Vilniuje. Kaip rektorių ir naujokų prefektą gavo gerb. t. Joną Lukoševičių⁶⁴, pirmaisiais metais nuo įstojimo socijų⁶⁵ – t. Tomą Lonckį, antraisiais – t. Albertą Dziewiśevskį; naudodamasis jų patarimais visuose savo veiksmuose padarė tokią pirminę pažangą vienuolinės drausmės srityje, kad atrodė, jog nė vienas kitas už jį stropiau nesilaiko taisyklių ir nėra labiau už jį pasirengęs vykdyti vyresniųjų nurodymus. Vos pabaigęs pirmuosius savo naujokyno metus, įkvėptas (švento ir visų pirma nukreipto į Dievą) siekio ir nusiteikimo paskubėti, gavęs gerb. t. Tobijo Arento⁶⁶, turėjusio savo rankose

⁶² Jokūbas Hladovickis (Jakub Hladowicki, 1646–1704), 1698–1701 m. Lietuvos jėzuitų provincijolas, 1701–1704 m. Vilniaus universiteto rektorius.

⁶³ T. y. liepos 21 d.

⁶⁴ Jonas Lukoševičius arba Lukaševičius (Jan Łukaszewicz, 1641–1721) naujokyno Vilniuje rektoriumi buvo 1698–1702 m.

⁶⁵ Čia turimi omenyje tuometiniai naujokyno namų pareigūnai – rektorius (tuo pačiu – ir instruktorius) socijai.

⁶⁶ Tobijas Arentas (1646–1724), vienas veikliausių to meto jėzuitų, tris kartus buvęs Vilniaus akademijos rektoriumi. Čia minimas laikas, kai jis buvo Lietuvos provincijolu (1701–1705).

Įdomu, kad XVIII a. lenkų bibliografas Jonas Danielius Andriejus Janockis, pristatydamas Arento kaip rašytojo veiklą (nurodydamas 1716 m. Vilniuje išleistas religinės polemikos veikalą *Studium polemicum, pro doctrina Catholica susceptum [...] per interrogationes et responsiones digestum*), remiasi būtent Pašakauskio lenkų kalba išleistame *Didesniajame jėzuitų kalendoriuje (Kalendarz jezuitki większy na rok przestępny MDCCXL Societatis Jesu Jubileuszowy [...] przez X. Jana Poszakowskiego, Vilnae: Typis Sacrae Reg. M. Academicis S. J., 1739)* pateikta informacija apie šį garsų Lietuvos provincijos jėzuitą: „Huius eximii viri frequenter meminit Joannes Poszakowski, in Calendario historico Societatis Iesu Maiori, lingua vernacula divulgato.“ Žr. *Excerptum Polonicae litteraturae huius atque superioris aetatis, auctore Io[anne] Dan[iele] Andr[ea] Ianozki Can. Cathedr. Kiovien. et Colleg. Scarbimir. Bibliothecae Zaluscianae praefecto, Vratislaviae: apud Guil. Theoph. Kornium et Gamperum, 1764, t. 1, p. 27–28* (internete: <https://books.google.lt/books?id=ISjDbuuNOoEC&hl>).

vadovavimą Lietuvos provincijos reikalams, sutikimą, privačiai davė tris įžadus, kuriuos, pabaigęs dvejus metus naujokyste, tai yra dešimtą dieną prieš 1702 metų rugpjūčio kalendas⁶⁷, iš naujo davė įprastu mūsų ordinui būdu.

Kai buvo padėti šie vienuolinio gyvenimo pagrindai, /383/ gauna nurodymą pasidarbuoti Nesvyžiuje, kur retorikos ir iškalbos meno mokytoju buvo t. Mykolas Sufčinskis⁶⁸. O kai šis kitais metais buvo pakviestas į Vilnių, ten pat to paties [Sufčinskio] mokomas studijavo filosofiją. Pasibaigus trejiems filosofijos metams, t. Jonas buvo nukreiptas lavinti jaunuolių dvasią Vilniaus gimnazijoje; visi pripažino jį rūpestingai vykdant savo pareigas. Su didžiausiu savo metodo pagyrimu kildamas nuo žemesniųjų klasių, su nemažesne šlove tinkamai mokydamas vadovavo aukštesniųjų klasių humanitarinėms studijoms⁶⁹. Visas tas laikas, kai uoliai darbavosi kaip mokytojas, truko iki 1710 metų. Pabaigęs eiti šias pareigas, vienas iš svarbiausiųjų mūsų ordine⁷⁰, visas mokymosi pastangas skyrė dieviškųjų dalykų mokslui, teologijai, nors pirmiausia gavo nurodymą išvykti į Lukiškes, o iš ten po kiek laiko į Dvarykščius dėl to, kad po visą Vilnių skersai išilgai pasklido maro užkratas. 1711 metų pabaigoje nurimus užkrečiamos ligos žudynėms sausį iš čia vėl grįžęs į miestą stropiai tęsė pradėtas studijas.

NB. Čia verta atkreipti dėmesį, kad „tasai didysis[!] ir išleistas veikalais pagarsėjęs“ Pašakauskis tame pačiame veikale minimas dar kartą (p. 31), nurodant, kad jo pradėta rašyti Lenkijos bažnyčios istorija vyresnybės nurodymu yra perduota į provincijos archyvą: „Poszakowscius, magnus ille, editisque scriptis clarissimus, Societatis Iesu theologus, humanis rebus iam est exemptus. Coepti ab eo, Annales Poloniae Ecclesiastici, superiorum iussu, in tabularium provinciale illati sunt.“

⁶⁷ T. y. liepos 19 d.

⁶⁸ T. Mykolas Sufčinskis (Michał Sufczyński, 1670 Mazovijoje – 1714 Nesvyžiuje). Į Jėzaus Draugiją įstojo 1686 m. 1688–1691 Vilniuje studijavo filosofiją. Retoriką jėzuitų klierikams dėstė Gardine (1701–1702) ir Nevyžiuje (1702–1703). 1703–1706 Vilniuje dėstė filosofiją, 1706–1707 buvo poleminės teologijos profesorius, 1707–1708 bibliotekos prefektas, pamokslininkas. Įdomu, kad panašiai, kaip vėliau Pašakauskis, Sufčinskis 1709–1713 buvo misionierius Lietuvos kanclerio Karolio Stanislovo Radvilos (1669–1719) dvare, vėliau – Nesvyžiaus kolegijos rektorius (1713–1714). Pamokslų ir panegirikų autorius. Apie jį pats Pašakauskis rašo *De viris*, p. 798–799, 997–998.

⁶⁹ 1706–1709 m. Vilniaus kolegijoje atlikdamas pedagoginę praktiką dėstė infimos, gramatikos ir sintaksės klasese.

⁷⁰ Tokie aiškinamieji intarpai tarsi rodo, jog autorius suprato rašąs apie tokio garsaus vyro gyvenimą, kad juo ateityje greičiausiai domės ir jo aprašymą skaitys ne tik Jėzaus Draugijos nariai, bet ir visi, kam rūpės Pašakauskio veikla. Nors nekrologai buvo Draugijos „vidinis“, archyvuojamas dokumentas, jis rašomas su atodaira, jog gali tapti viešas.

29-ais savo gyvenimo metais, 12 dieną prieš liepos kalendas⁷¹ šviesiausiojo Konstantino Bžostovskio, Vilniaus vyskupo, buvo išventintas į kunigus kartu su tėvais Antanu Mištautu⁷², Liudviku Sokulskiu, Boguslovu Girbertu, Antanu Černeckiu ir kitais panašiais – Pilypu Giedrovičiumi ir Jono Dombrovskiu iš pirmosios ir antrosios probacijos namų, o dieną, pašvęstą Kristaus Žengimui į dangų⁷³, paaukojo Dievui pirmąją Mišių auką. Jau baigiantis teologijos studijų ketūrmečiui jis gavo nurodymą viešame visos akademinės bendruomenės bei mokyčiausiųjų vienuolių susirinkime ginti teologijos tezes oponuojant tėvams iš Mažesniųjų brolių ordino. Galų gale su Dievo pagalba iš šios audros išsikapstęs, nuleido bures poilsiui, tačiau neilgam: netrukus tolesnieji 1714-ieji ir 1715-ieji metai jo uolumui atvėrė derlingus laukus mūsų gimnazijose. Mat tais metais buvo retorikos ir poezijos mokytoju Kaune, toliau vien retorikos – Kražiuose. Po to gavo nurodymą iš ten išvykti į Nesvyžių atnaujinti (kaip įprasta Draugijoje) maldingumo dvasios įprastomis šv. mūsų Tėvo⁷⁴ pratybomis Trečiosios probacijos namuose. O iš ten maždaug metų viduryje persikėlė į Kauną ir jam buvo pavestos toje pat vietoje vykdyti pamokslininko pareigos. Pagaliau kitais, 1717 metais viešai išpažindamas davė 4 įžadus 18 dieną prieš rugsėjo kalendas⁷⁵, šventosioms apeigoms vadovaujant⁷⁶ gerb. t. Antanui Širmai, Provincijos vyresniajam. Kadangi nebuvo išlikusio nei vieno šių viešų įžadų egzemplioriaus Provincijos archyve, paprašytas 1756 metais t. Jonas pasirūpino tokį [liudijimą] pasiųsti, /384/ užrašęs jį štai tokiais žodžiais: „Šį raštą – mano įžadų, duotų prieš 39 metus, liudijimą – siunčiu Provincijos archyvui Jos vyresniojo prašymu surašęs Nesvyžiuje, Arkangelų kalne⁷⁷,

⁷¹ Birželio 20 d.

⁷² Antanas Aloyzas Mištautas (Antoni Alojzy Misztolt, Misztold; 1685–1740) ne tik kartu su Pašakauskiu buvo išventintas į kunigus, bet ir įstojo į naujokyną Vilniuje tais pačiais 1700 m. kaip ir Pašakauskis. Veikalo *Historia Illustrissimae Domus Sapiehanae* (Vilnius, 1724) autorius. Ėjo įvairias pareigas Slucke, Pinske, Gardine (1718–1721) ir Vilniuje (čia 1721–1724 dėstė filosofiją, 1724–1725 – teologiją), Naugarduke, Polocke, Nevyžiuje (terciato rektorius 1735–1738), Vitebske, kur ir mirė.

⁷³ Kitaip – per Šeštines.

⁷⁴ Vienuolijos įkūrėjo šv. Ignaco.

⁷⁵ Rugsėjo 15 d. Plg. *Polonica w Archiwum Rzymskim Towarzystwa Jezusowego*, t. 2: *Litwania*, p. 27.

⁷⁶ T. y. Mišias laikė ir įžadus priėmė tėvas provincijolas.

⁷⁷ Kalva prie Nesvyžiaus, ant kurios buvo pastatyta dabar neišlikusi Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčia (su trimis altoriais, skirtais trimis arkangelams, ir angelų chorams skirtomis

rugpjūčio 29 dieną, tai yra per manojo šventojo ir globėjo Šv. Jono Krikštytojo nukirsdinimo šventę. Ją tūkstantį ir tūkstantį kartų atnaujinu ir patvirtinu, Dievui reikšdamas už ją begalinę padėką. Jonas Antanas Pašakauskis, mažiausias ir neverčiausias Šventosios Motinos Draugijos sūnus, savąja ranka.“

Tolesnius trejus metus praleido mokydamas mūsiškius filosofijos Vilniaus akademijoje, jo mokiniai buvo: Juozapas Stosickis, Leonas Ščuka, Paulius Stryjenskis, Antanas Tyzenhauzas, Martynas Zaluskis⁷⁸, Pranciškus Srebnickis, Aleksandras Rudnickis. Po to, kai atlaikė filosofijos kursą, ėjo ministro ir tuo pat metu aukštesniųjų klasių prefekto pareigas 1721 metais Nesvyžiuje, o jau nuo 1722 metų buvo septynmečio šviesiausiojo kunigaikščio Jeronimo Radvilos⁷⁹, LDK kanclerio sūnaus, dabartinio LDK vėliavininko, auklėtoju. Pagaliau 1735 metų 11 dieną prieš gegužės kalendas t. Jonui buvo pavesta vadovauti Slucko kolegijai, o netrukus po to, kai trejus metus praleido toje pačioje vietoje rektoriaudamas⁸⁰, ėmėsi rektoriaus pareigų ir Nesvyžiaus kolegijoje, gausiai rodydamas visiems meilę ir kruopščiai prižiūrėdamas vienuolinių reikalavimų laikymąsi. Pabaigęs vykdyti šias rektoriavimo pareigas, 1742 metais pasitraukė į Šv. Mykolo kalną⁸¹ ir ten būdamas dvasinių reikalų prefektu⁸² suteikė daug dvasinės naudos sieloms, nes su didžiausiu uolumu darbotvosi atleisdamas kaltes penitentams, ligonius rengdamas šventai pasitikti mirtį, sakydamas maldingus paraginimus liaudžiai.

Be to, visą laisvalaikį, jei tik kokį turėdavo, uoliai išnaudojo toliau išvardysimų knygų rašymui. 1756 metais iš Liuterio sektos atgavo Katalikų Bažnyčiai LDK raitelių papulkininkį p. Karolį Petersolmą, pomeranietį. Taip pat tais pačiais metais tiek dėl to, kad Šv. Mykolo bažnyčios laiptais jam dėl amžiaus buvo sunku užkopti, tiek dėl to, kad iš anksto ramiai apsvarstytų gyvenimo saulėlydį, tuo tikslu pasirinkęs 22 taisykles iš t. Etorio *Vienumos*⁸³ norėjo pasilikti

---

9 koplyčiomis). 1686–1760 m. čia veikė Lietuvos provincijos jėzuitų trečiosios probacijos (terciato) namai, kuriose tuomet ir gyveno Pašakauskis. Kalva vadinta Šventųjų Angelų, Angelų, Arkangelų, Šv. Mykolo kalnu.

⁷⁸ Bus minimas toliau kaip Pašakauskio mokinys ir jo knygų dedikatas.

⁷⁹ Jeronimas Florijonas Radvila (1715 05 04, Biala (dabar Biala Podlaska) – 1760 05 17, Biala), įtakingas LDK didikas. Karolio Stanislovo Radvilos (1669–1719) ir Onos Sanguškaitės sūnus.

⁸⁰ Slucko kolegijos rektoriumi buvo 1735–1739 m.

⁸¹ Žr. išn. 77.

⁸² Kitaip – dvasios tėvu.

⁸³ Turimas galvoje populiaraus dvasinių veikalų autoriaus italų jėzuito Kamilo Etorio (Camillo Etori, lot. Camillus Hectoreus, 1631–1700) knyga, sulaukusi daugelio leidimų XVIII a. I pusėje, *Šventoji vienatvė aštuonioms arba dešimčiai dienų [...] pagal šv. t. Ignaco Pratybų*

kolegijoje⁸⁴ ir gavęs leidimą⁸⁵ čia persikėlė. Nuo to tepraėjus nedaug laiko staigiai smogusi liga jam atėmė visą sveikatą ir pagaliau šeštą ligos mėnesį trečiąją dieną prieš 1757 metų birželio nonas⁸⁶, perkopęs septynias dešimtis, blėstančią gyvybę atidavė Dievui.

/385/ Netekome išties dorybių ir mokytumo šlove didžiai pagarsėjusio ir pasižymėjusio vyro. Kiek karštai jis siekė neturto, buvo akivaizdu kiekvienam, apsilankiusiam jo kambaryje. Be kai kurių šventųjų paveikslų, dėžutės, pritaikytos raštų laikymui [ten], nieko daugiau nebuvo galima pastebėti; būtum galėjęs matyti, kad jis niekuo neleidavo sau naudotis, nebent tik tarsi pačios būtinybės verčiamas. Su daug didesniu noru siekė angeliško dvasios ir kūno skaistumo; kol gyveno, gyveno kuo doriausiai, kaip vienas iš mūsų tėvų, kurio teismui t. Jonas išdėstė viso ankstesnio gyvenimo nuodėmes⁸⁷, patvirtino visiškai patikimu liudijimu. Vyresniųjų nurodymus vadino ne kitaip, kaip tikriausia Dievo valios taisykle; kokias tik jam pareigas pavesdavo – priimdavo, kurias tik priimdavo – kuo sėkmingiausiai įvykdydavo. Be viso to, pasižymėjo ne mažesne nuolankumo dvasia; tiesiog nuostabu pasakyti, kad toks svarbus dėl savo nepaprasto išsimokslinimo vyras, tokio garbaus ir senyvo amžiaus, neleido, kad kas nors jam teiktų paslaugas ir asmeniškai patarnautų: pats lovą klojosi, pats savomis rankomis šlavėsi kambarį, išmesdavo grindų sąšlavas. Taip pat tuo metu, kai siek tiek apmalšus ligai šiaip ne taip pastovėdavo ant kojų, niekas jo nematė, nors ir labai sunkiai, vaikstančio tarp savo kambario sienų kitaip nei pasirėmusio į šepetį⁸⁸: ką tik rasdavo nešvaraus, kruopščiai nuvalydavo.

---

pavyzdį, kurioje pateikiamos detalios ignaciškųjų dvasinių pratybų rekomendacijos. 1715 m. pasirodė pirmasis knygos vertimas iš italų į lotynų kalbą, vėliau ne kartą perleistas; vienu iš tokių leidimų ir galėjo naudotis Pašakauskis. Čia kaip pavyzdį pateiksime pirmojo lotyniško leidimo, kuris prieinamas internete (books.google.com ir kt.), apraša: *Solitudo sacra ad dies octo, vel decem animae salutis utiliter impendendos in meditationibus aeternarum veritatum juxta Ideam Exercitationum S. P. Ignatii, accomodata personis secularibus, ecclesiasticis et religiosis*. Authore R. P. Camillo Hectoreus S.J. Nunc post septimam editionem italicam translata in latinum a R. P. Henrico Heinsberg ex eadem Societate Jesu. Constans quinque partibus [...]. Coloniae Agrippinae: sumptibus Wilhelmi Metternich bibliop., sub signo Gryphi, [t. 1–2], 1715[–1716]. Internetu: <https://hdl.handle.net/2027/ucm.5325322204>.

⁸⁴ Natońskio duomenimis, jis čia turėjo mokytis filosofijos studentus prancūzų kalbos ir istorijos. Bronisław Natoński, „Poszakowski Jan Antoni (1684–1757)“, p. 706.

⁸⁵ Kolegijos rektorius tuomet buvo Juozapas Bžozovskis (Józef Brzozowski), šias jis pareigas ėjo 1755–1758 m.

⁸⁶ T. y. birželio 3 d.

⁸⁷ T. y. atliko viso gyvenimo išpažintį.

⁸⁸ Tuo dar kartą pabrėžiama, kad nenorėjo nieko trukdyti, kad jam padėtų, jį prilaikytų.

Taip visus įkvėpdavo, kad kiekvieną patraukdavo jį pamilti, – pamatęs kieno nors ką nors gero ar pasakyta ar nuveikta, girdavo nepaprasto meilumo žodžiais, teikdamas naujų paskatų drąsino, ypač jaunesniųjų širdis, išdrįsti siekti aukštesnių dalykų. Nė vieno, kas prašė jo pagalbos, nepaleido nusivylusio, kiekvienam buvo prieinamas dėl savo mandagumo ir nuostabaus meilingumo. Nepritrūko [jam] ir tų dalykų, kurie visiems parodė gerojo vyro stiprybę ir kantrybę, ypač sunkiausiu ligos metu, kai tarp nuolatinių kančių ir skausmų šventas maldas, kurias atsimindavo, kalbėjo pramaišiu su ašaromis, tačiau vis dėlto galima buvo matyti, jog visuomet išlikdavo gana ramus dvasiškai, veidu rodė tam tikrą linksmumą, tarsi nebūtų jam didesnio malonumo nei kovoti su nelaimėmis. Ir nors ir paskutiniu ligos laiku matė, jog visas jo mokslingumas yra pavirtęs tokiu nemokėjimu, kad vos galėjo atskirti vieną raidę nuo kitos, dėl šios nelaimingos pervertos ne tik nesisielojo, bet ir dažnai, atsiminęs tokią netektį, švelniai šypsodamasis sakydavo: „Dievas mums suteikė /386/ šį poilsį, tebūnie pagarbintas Dievo vardas!“ Pagaliau, kai prie šios ligos skausmų prisidėjo stiprūs traukuliai gyslose, kai visi apsupę lovą buvo sujaudinti tokio žiauraus reginio, jis pats dėl stebėtinai tvirtybės neišleido nei jokio garso, nei dejonės iki pat paskutinio gyvenimo atodūσιο. Kaip uoliai jis gerbė Dangaus šventuosius? Visų pirma jis rodė didžiausią pagarbą Švenčiausiajam Dievo Gimdytojui; todėl vasarą galėdavai matyti, kaip jis labai stropiai išprašydavo ar priskindavo gėlelių, kuriomis apkaišydavo jos altorių, kad kuo puošniausiai būtų papuoštas. Iš šventųjų sąrašo daugelį buvo išsirinkęs savo globėjais ir buvo įpratęs juos kasdien pagerbti paskirtomis maldomis, tačiau uoliau nei kitus gerbė vien šv. Ceciliją. Galiausiai, kaip visas lūpomis ir gyvenimu skleidė Dievo šlovę, taip ją, remdamasis mokyčiausiais ir švenčiausiais rašto paminklais, stengėsi visiems perteikti nuo tada, kai sulaukė brandaus amžiaus, iki gyvenimo pabaigos. Koks didelis čia buvo jo nuveiktas darbas, kiekvienas matys iš čia pridėdamo visų tų knygų, kuriose įrašytas jo vardas ir kurios buvo paskelbtos viešumai, sąrašo: 1739 m. – Disidentų mokymas, palygintas su Senosios Bažnyčios mokymu⁸⁹; 1736 m. – Gerojo Ganytojo balsas, pakeltas prieš visas sekas; 1737 m. – Šviesos atskyrimas nuo tamsybių apie Švč. Eucharistiją; tais pačiais [metais] – Tiesos patvirtinimas apie šventųjų šaukimąsi ir Skaistyklą; 1738 m. – Lelija tarp erškėčių; Mokymas apie nuteisinimą; 1740 m. – Didysis kalendorius, arba Draugijos Dienynas; tais pačiais [metais] – Apie Bažnyčią ir jos Galvą;

⁸⁹ Tikrieji leidybos metai 1733, Vilniuje.

1752 m. – Pamokslai su gerb. Belarmino katekizmu; 1754 m. – Priešnuodis prieš priešnuodį; 1742 m. – Protestantų tikėjimo išpažinimas, priešingas Evangelijai; 1742 m. – Kalvinizmo istorija; 1748 m. – Apsimestinės Anglikonų Bažnyčios reformos istorija; 1749 m. – Belgijos konfederacijos istorija, pagal t. Famianą Stradą; 1745 m. – Zoharas, arba Žiburys žydams apšviesti; 1755 m. – Jansenistų nesąmonės, išverstos iš prancūzų į lotynų k.; Kelias į Dangų, parodytas asketų; Šv. Izidoriaus gyvenimas su broliais, skirtas žemdirbiams; apie 1748 m. Nuodingiausios knygelės paneigimas; apie 1753 m. – aiškiau perteikta Alvaro gramatika; 1754 m. Lietuvos provincijos rašytojų sąrašas; t. Biusjė⁹⁰ Istorija nuo pasaulio sukūrimo iki patriarcho Juozapo mirties, perteikta lotyniškai iš prancūzų k.; Rusų istorijos santrauka; Mikalojaus Radvilos, šnekamąja kalba vad. Našlaitėliu, gyvenimas; Vilniaus, Žemaičių, Livonijos ir Smolensko vyskupų aprašymas; Paraginimas mylėti V. Jėzų ir Švč. Dievo Gimdytoją; 8 lietuviški pamokslai; Teologinis mokymas apie pavaldinius mūsų karalystėje; Istorija apie Romos pradžią; Istorijos apie Šventąjį karą santrauka; liuteronybės, /387/ kalvinizmo, Zoharo ir kitų prieštarų istorijos apžvalga; kunigaikščių Radvilų genealogija iki pat Jonušo, Karolio ir dviejų seserų. Be to, išleido įvairių įdomybių kalendorius jaunimui lavinti nuo 1735 iki 1749 metų, tai yra: visų cezarių arba Rytų ir Vakarų imperatorių apžvalga; Istorinį politinį 1739 metų kalendorių⁹¹; Romos imperatorių seką; Italijos karalių įpėdinystės seką; Krikščionių karalių įpėdinystės seką; 12 imperatorių seką; mūsų Draugijos mažąjį kalendorių. Galų gale spaudai rengė veikalą „Lietuvos Jėzaus Draugija“, apimančią mūsiškių, pagarsėjusių šventumu, gyvenimus nuo Provincijos įkūrimo, ir nieko jam netrūko veikalui pabaigti – tik paskutinį kartą pridėti ranką, kai štai tau, pavydžiai ligai užkirtus kelią gyvenimą baigė greičiau, negu daugybė kitų [gyvenimų] apsigyveno skaitytojų širdyse, kaip jis norėjo.

Dėl šių garsių rašytinių paminklų, kuriais į visas puses skleidė Gerojo Galingojo Dievo šlovę, sunku ir apsaityti, kokią didelę pats pelnė šlovę, kaip aukštai buvo vertinamas, ir anaipol ne bet kieno, o daugelio vyskupų ir įžymių Bažnyčios vadovų, šviesiųjų Mykolo Zenkavičiaus⁹², Antano

⁹⁰ Žanas Busjė (Jean de Bussières, 1607–1678), jėzuitas prancūzų rašytojas, poetas, gausių istorijos knygų autorius.

⁹¹ Turbūt tai vis dėlto 1738 metams skirtas *Politinis ir istorinis kalendorius (Kalendarz Polityczny i historyczny)*, išėjęs Vilniuje 1737 m.

⁹² Mykolas Jonas Zenkavičius (Zenkovičius, lenk. Michał Jan Zienkiewicz, apie 1670–1762), Vilniaus vyskupas nuo 1730 m.

Dembovskio⁹³, Pranciškaus Kobielskio⁹⁴, Juozapo Sapiegos⁹⁵, Juozapo Zaluskio⁹⁶, karalystės referendoriaus, kadaise savo mokinio Plocko sufragano etc. Martyno⁹⁷, kuriems daugiausia savo darbus dedikuodavo. Ne mažiau dosniai savo prielankų nusiteikimą kitados buvusiam savo mokytojui rodė ir prakilnūs kunigaikštis Jeronimas Radvila, LDK vėliavininkas, ką liudija tiek 1751 metais t. Jonui rašyto laiško puslapiai, kuriuose jį pagerbia kaip mylimiausią Tėvą, tiek tas draugiškumas, su kuriuo išvykęs į Nesvyžių maloningai aplankė kenčiantį savo Tėvą jau ligos pabaigoje. Taigi taip lėmus likimui netekome vyro, kuris visą vienuoliją nepaprastai praturtino aukštais savo nuopelnais ir kuris pelnė visai Provincijai didžiausią pagarbą ir šlovę, kuriam nieko netrūko, tik kad jo gyvenimas būtų buvęs ilgesnis.

Parengė ir iš lotynų kalbos išvertė

MINTAUTAS ČIURINSKAS

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
ciurinskas@liti.lt

<https://orcid.org/0000-0003-2146-9652>

Gauta: 2022 04 30

Priimta: 2022 06 01

⁹³ Antanas Sebastijonas Dembovskis (Antoni Sebastian Dembowski; 1682–1763), nuo 1737 m. Plocko, nuo 1752 m. Kujavijos (Vloclaveko) vyskupas.

⁹⁴ Pranciškus Antanas Kobielskis (Franciszek Antoni Kobielski, 1679–1755), nuo 1725 Vloclaveko vyskupas sufraganas, nuo 1736 Kameneco, nuo 1739 – Lucko vyskupas.

⁹⁵ Juozapas Julijonas Stanislovas Sapiega (1708–1754) iki 1727 m. mokėsi Braunsbergo jėzuitų kolegijoje, vėliau – Varšuvoje. Gniezno (1728–1732) ir Varšuvos kanauninkas (1730), Žemaitijos arkidiakonas (1733), Trakų prepozitas (1739), Lietuvos didysis dvasinis referentas (1737–1754), Vilniaus vyskupas koadjutorius (1737–1754). Palaidotas Vilniaus katedroje.

⁹⁶ Juozapas Andriejus Zaluskis (Józef Andrzej Załuski, 1702–1774), Lenkijos karalystės referendorius ir Krokuvos kapitulos kanauninkas nuo 1728 m., 1759 m. nominuotas Kijevo vyskupu. Garsus savo laiko pamokslininkas, politikas, kultūros ir mokslo mecenatas, bibliofilas, leidėjas, rašytojas, pasireiškęs įvairiose mokslo srityse.

⁹⁷ Martynas Zaluskis (Marcin Załuski, 1700–1768), 1747–1763 Krokuvos kapitulos kanauninkas. Mokėsi Kališo ir Braunsbergo jėzuitų kolegijose, 1715 m. įstojo į Jėzaus Draugiją, 1717–1718 m. mokėsi Slucke, 1718–1721 Vilniaus akademijoje. 1722–1723 mokėsi Romoje, po to Florencijoje, 1723 pasitraukė iš Jėzaus Draugijos, kad galėtų daryti dvasininko pasauliečio karjerą. Nuo 1732 m. buvo Plocko vyskupas sufraganas. 1765 m. atsisakė bažnytinių pareigų ir grįžo į Jėzuitų ordiną.

Aukščiau tekste (originalo p. 384) nekrologo autorius Martyną Zaluskį mini tarp Paškauskio mokinių tais metais, kai jis Vilniaus akademijoje dėstė filosofiją: 1718–1721 m.